

služijo več izvirnemu namenu. Vendar rušenje ni edini način, saj so stanovalci nekaterim že sami spremenili namembnost, druge pa je tudi mogoče oživiti s kako novo dejavnostjo (npr. za družabnost otrok in odraslih, shranjevanje koles, orodja itn.). Odstraniti velja le zares dotrajana poslopja, pri spreminjanju namembnosti je treba upoštevati želje in potrebe stanovalcev. Podobno velja tudi za vrtičke in zasebne okrasne nasade sredi mesta, ki ohranjajo minimalen stik z naravo, in za parkirišča, ki naj tam še naprej ostanejo, a hkrati še dopuščajo kako vzporedno izrabo. Dvorišče naj ostane prostor, ki spada k hiši in je zato namenjen stanovalcem. To je svet stanovalcev in ne svet javnosti. Še tako kvaliteten pogled v notranjost, ki bi ga odprto dvorišče nudilo pešcem, sam po sebi ni razlog, da bi prostore v večjem številu odpirali javnosti. To velja še posebej za tiste hiše, ki so v celoti namenjene prebivanju, saj mesto, ki ohranja v svojem starem jedru bivalne prostore, ostaja živo. Tam pa, kjer so bile v preteklosti na dvoriščih tudi delavnice, pa prostori, kjer so nudili storitve, ni razloga, da jih v ulicah z dolgoletno obrtno tradicijo ne bi ohranili.

Mojca Ramšak

Marija Kozar, *Dolnji Senik – Alsószölnök – Unterzemming*. Dolnji Senik: 2001. 80 str., ilustr., Zusammenfassung.

Pobuda o izdaji knjižice o vasi Dolnji Senik sega v leto 2000, ko je Madžarska praznovala tisočletnico državnosti in so izdali serijo vaških monografij z naslovom Száz magyar falu könyvesháza = Knjižnica stotih madžarskih vasi. V zbirki so bile predstavljene predvsem vasi na področju Madžarske in delno zunaj nje, ki do določene mere simbolizirajo kontinuiteto države in so povezane s pomembnimi dogodki ali s slavnimi osebami ter do zdaj še niso bile monografsko obdelane. V seriji je bila predstavljena tudi vas Gornji Senik v Porabju (Marija Kozar, Felsőszölnök, Budapest, 2000, 164 str.). Takrat so se člani Slovenske manjšinske samouprave odločili, da bodo izdali še knjižico o Dolnjem Seniku. Knjižica je izšla leta 2001, opremljena je z ilustracijami (fotografije, faksimilirani posnetki). Avtorica knjižice je Marija Kozar, kustosinja etnologinja v Muzeju Savaria v Szombathelyju in v. d. ravnateljice Muzeja Avgusta Pavla v Monoštru na Madžarskem. Predstavitev knjižice (20. januar 2002) so povezali z otvoritvijo razstave o Dolnjem Seniku. Pri zbiranju gradiva (cerkveni in drugi dokumenti, fotografije ipd.) za razstavo so sodelovali člani slovenske samouprave in drugi vaščani.

Prvi poglavji (Vas ob Rabi, Prebivalstvo) sta namenjeni predstavitvi najpomembnejših geografskih in demografskih podatkov. Dolnji Senik leži ob avstrijski meji, sedem kilometrov od Monoštra, in je v celoti naravovarstveno zaščiten kot del največje zaščitene pokrajine Naravovarstvenega območja (Őrség) na Madžarskem oziroma Naravnega parka Őrség-Raab-Goričko, ki sega prek meja treh dežel. Do konca druge svetovne vojne sta bila tu tudi mejna prehoda proti Neumarktu in Modincem v Avstriji. Na pobudo lokalne samouprave od leta 1991 mejna prehoda večkrat začasno odprejo.

V vasi živijo Slovenci, Nemci, Madžari in tudi nekaj Romov. Sestava prebivalstva vasi kaže upadanje števila Nemcev in Slovencev ter naraščanje števila Madžarov. Leta 1880 je vas imela 545 slovenskih, 120 nemških in 16 madžarskih prebivalcev. Leta 1990 se je za Nemce izreklo 28, za Slovence 115, za Madžare pa 307 Dolnjeseničanov.

Sledijo krajša poglavja, v katerih so kronološko predstavljeni pomembnejši zgodovinski podatki, značilni dogodki in njihov vpliv na življenje vaščanov, o čemer govorijo že

naslovi nekaterih poglavij (Od Batthyányjev do samouprav, Podložniki, Pustošenje Turkov, Med dvema vojnama, Leta druge svetovne vojne, Prisilno izseljevanje, 1956, Doba »železne zavese«). Verodostojnost podatkov je avtorica podprla z navedki iz arhivskih dokumentov in z izjavami pripovedovalcev.

Za ponazorilo naj bodo navedeni nekateri značilni podatki. Dolnji Senik je prvič omenjen v listini iz leta 1378, skupaj z Gornjim Senikom: Zelnuk inferior et superior, toda leta 1387 že posebej kot Zelnuk inferior. Madžarsko ime je Szölnök, nemško Zemming, slovensko pa Senik, kar pomeni »senožet, senik, skedenj za seno«. Zgodnja imena kažejo tudi na njive z zeljem (zelnik): Zelnuk (1387), Alsózelnek (1548), Alsó Zölnök (1611), Alsó Szölnök (1642), Alsó Szölnök (1686).

Vas je spadala h gospostvu Batthyányjev v Dobri (danes Neuhaus, Avstrija), kar je vplivalo tudi na življenje vasi v poznejših obdobjih. Življenje vaščanov je bilo tesno povezano z mlinom in Götzovo pristavo. Prvi podatek o dolnjeseeniškem mlinu je iz leta 1664, podrli so ga leta 1960. Zanimivost vasi je bila Götzova pristava, ki je nastala na območju, kjer je imel nekoč grof Batthyány ovčarstvo. Med obema vojnama sta čist zrak in lepa pokrajina od pomladi do jeseni privabljala na Götzovo pristavo veliko letoviščarjev. Danes nanjo spominjata samo še obrabljena nagrobna kamna. Življenje vaščanov v tridesetih in štiridesetih letih 20. stoletja so zaznamovali zgodovinski dogodki, ki so bili za številne ljudi usodni (zlasti še za Nemce, prisilno izseljevanje).

Navzočnost Nemcev in njihovo izražanje identitete je v preteklosti sprožalo nezadovoljstvo pri Slovencih (večkrat so se npr. sprli zaradi jezika pri bogoslužju in šolskem pouku). Nemščino in deloma tudi slovenščino je sčasoma izrinila madžarščina.

Za obdobje med 1949 in 1989 je značilno, da so prebivalci Dolnjega Senika (in tudi celotnega Porabja) živeli za »železno zaveso«, kar je negativno vplivalo na gospodarski, kulturni in jezikovni razvoj tega območja. Po političnih spremembah 1989/90 nastajajo ugodnejše razmere za vsestranski razvoj vasi, ne glede na etnično pripadnost prebivalcev. Od leta 1991 ima Dolnji Senik samostojno samoupravo in je sedež okrožnega notarstva. Od leta 1995 v vasi delujeta tudi slovenska in nemška manjšinska samouprava.

Knjižica predstavi še vrsto zanimivosti (npr.: k sociolingvistično zanimivim pojavom sodijo hišna imena; opisi in razčlenitev sakralnih spomenikov ipd.). Bralca seznanja s krajem in bližnjo okolico, z zgodovino, z materialno in duhovno kulturo ter socialno podobo dolnjeseeniškega prebivalstva v preteklosti in sedanjosti.

Napisana je v slovenskem in v madžarskem jeziku, na koncu je še daljši povzetek v nemškem jeziku, s tem doseže širši krog bralcev tako na Madžarskem kot v Sloveniji. Uporaba treh jezikov obenem simbolizira strukturo prebivalcev vasi.

Predstavljena publikacija je nedvomno dobro izhodišče za nadaljnje etnološko in zgodovinsko raziskovanje drugih porabskih vasi.

Katalin Munda Hirnök

Marija Stanonik, *Dobračeva gori : 100 let Prostovoljnega gasilskega društva Dobračeva* : etnološki vidik. Dobračeva : Prostovoljno gasilsko društvo, 2002. 447 str., ilustr.

Marija Stanonik se je z etnološko obdelavo gasilskega društva vasi Dobračeva lotila enega najznačilnejših področij družbenega življenja v majhnih krajevnih skupnostih na Slovenskem.